

מחזור דעת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת | מרכז ללימודי הלכה

לימודי דעת
LIMUDEI DAAT
ללמוד • לדעת • להתקדם

בגליון השבוע

דיני מוקצה

אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להועץ במורה הוראה.

עלון מס'
47

מדיני שבת

האם מותר לשבת על אבן גדולה הנמצאת בחורשה וכדו'?

אבנים במקומות כאלו ודאי לא נתייחדו ע"י איזה אדם לישיבה, ומשום כך הם מוקצה.

ובכ"ז מותר לשבת עליהם, ואפילו אם בעת הישיבה עלולה האבן לזוז (מ"ב סימן ש"ח ס"ק פ"ב פ"ח. ועי' זש"ב ס"ק פ"ב שמביא המ"ב את דברי המאירי שבמקום שאין צורך ראוי לפרוש מזה. אמנם ע"י במ"ב ס"ק י"ג, שהביא היתר "טלטול בגופו" ולא כתב תנאי זה של המאירי וצריך לומר, שכאן זה יותר חמור, משום שאי"ז סתם הזזת המוקצה ע"י גופו בשביל דבר אחר אלא זהו שימוש במוקצה, ולכן במקום שאין צורך ראוי לפרוש). והטעם, משום שזהו "טלטול בגופו" דהיינו טלטול שלא ע"י היד אלא ע"י הגוף, וזה לא גזרו חז"ל. (שו"ע סימן ש"א סעיף ח')

אך כל זה בתנאי שלא יזיז את האבן בידיים, כגון לסדרה שתהיה מוכנה לישיבה, שזה ודאי אסור כדין כל טלטול מוקצה. ועי' להלן עוד פרטים בד"ן "טלטול בגופו".

כשיש במקפיא דברי מוקצה המפריעים לקחת דברי מאכל שאינם מוקצה, האם יש עצה כיצד לקחתם?

הבאנו לעיל היתר של "טלטול בגופו", דהיינו שכשאינן לוקחים את המוקצה ביד אלא מזיזים אותו ע"י הגוף, מותר, והטעם משום שיש בזה שינוי בפעולת הזזת המוקצה. וכתב המ"ב, שאין הכוונה דווקא להזזת המוקצה בדרך אגב ע"י גופו, אלא מותר אף להזיז את המוקצה בכוונה ע"י אחד מאבריו, כגון ע"י דחיפה ברגל או במרפק היד וכדו'. (שם ס"ק י"ג, וסימן

ש"א ס"ק ל')

וע"פ זה ישנה עצה למקרה שא"א לקחת את הדברי מאכל מהמקפיא בלי הזזת המוקצה, להזיז את הדברים שהם מוקצה ע"י המרפק. (אמנם החזו"א סימן מ"ז אות י"ב י"ג חולק ע"ז וסובר שכל ההיתר הוא רק כשזה נעשה בדרך אגב כגון שהולך ודרך אגב מזיז מוקצה ברגליו, אבל כשמתכוון להזיז המוקצה אסור בכל אופן.)

מוקצה הנמצא על השלחן כיצד אפשר לפנותו?

כאן אנו מגיעים לדין "טלטול מן הצד", דהיינו טלטול המוקצה שלא ע"י נטילת המוקצה עצמו, אלא ע"י הטיית המקום שעליו עומד המוקצה, ובאופן זה התירו חז"ל לטלטל מוקצה (שו"ע סימן ש"ט סעיף ד'). אמנם כל זה דווקא לצורך דבר המותר כגון שרוצה את המקום בו מונח המוקצה וכדו', אבל לצורך דבר האסור כגון ע"מ לשמור על המוקצה עצמו שלא יגנב או יינזק במקום זה, אסור. (שם סימן ש"א סעיף ח')

ובאופן שאם יפיל את המוקצה במקומו הוא יפריע להשתמש במקום זה, או שהוא יינזק ע"י הנפילה, התירו חז"ל לטלטל את הדבר שעליו עומד המוקצה למקום אחר, ושם להטותו ולהפיל את המוקצה. (שם סימן ש"ט סעיף ג')

ומשום כך, מוקצה שנמצא על השולחן ורוצה לפנותו משם, כגון קליפות ושאר פסולת שהינם מוקצה [באופן שאינם בגדר 'גרף של רעי' שאז מותר לטלטלם אף בידיים ממש], יכול להטות את השולחן כדי שיפלו הקליפות.

אבל אם יפריעו הקליפות כשיפלו על השולחן או על הרצפה במקום זה, או פמוטות הנמצאות על השולחן או מגש (דווקא באופן שלא נעשה השלחן או המגש "בסיס" לדבר האסור, דהיינו שאם הניחו את המוקצה על השולחן הרי הוא בסיס למוקצה, ואף הוא עצמו נהיה מוקצה. אלא א"כ היה מונח על השולחן או המגש איזה דבר היתר חשוב כגון החלות לסעודה וכדו', שאז לא נחשב השולחן או המגש בסיס למוקצה.) שאם יפלו על הרצפה הן עלולות להינזק, מותר לטלטל את הצלחת עם הקליפות עד לפח האשפה, ושם להטות את הצלחת ולהפיל את הקליפות ממנה. וכן בפמוטות מותר לטלטל את המגש עם הפמוטות ולהפיל במקום שלא יינזק בו. (דווקא באופן זה שא"א להפילם במקומם, או שהמוקצה יפריע שם, אז מותר לטלטל את המגש או הצלחת למקום אחר, אבל אם אפשר להפילם במקומם, אסור לקחתם למקום אחר.)

ויש לדעת, שאסור להביא את פח האשפה אל השולחן ולפנות אליו את הקליפות, מכיון שהפח [כשהיה בו קצת פסולת בכניסת השבת] הוא מוקצה מדין "בסיס לדבר האסור".

האם מותר להשתמש בסכין מקל וכדו' בכדי לדחוף את המוקצה?

נחלקו הפוסקים האם שימוש בסכין וכדו' ע"מ לדחוף מוקצה [כגון שרוצה לנקות את השלחן מן הפסולת (שזהו לצורך דבר המותר, אבל לצורך שמירה על המוקצה ודאי אסור וכמו שהובא לעיל.) ע"י דחיפה בסכין או במפית וכדו'] הוא גם בכלל ההיתר של טלטול מן הצד, או לא.

שיטת הט"ז שהדבר מותר, כיון שהרי אינו מטלטל את המוקצה ביד אלא ע"י דבר

הלכות שבת - המשך

בגליון הבא:

האם מותר לתת יד לילד המחזיק דבר מוקצה?

מי שהרים בטעות מוקצה בידי, האם עליו לעוזבו מיד או שיכול להוליכו למקום שירצה?

האם מותר להניח כלי תחת התרנגולת כדי שתטיל בה את הביצים?

מזגן שהתחיל לטפטף מים, האם מותר לשים דלי לקבל את המים?

- מידו. והטעם, משום שחששו חז"ל שמא יפיל הילד מידיו את המוקצה ויחוס האב על זה ויכשל וייקח את המוקצה בידי. (שם.)
- אבל אם הוא מחזיק מוקצה שאינו יקר ערך כגון איזה אבן וכדו', ואם ינערו את המוקצה מידו הוא יבכה (מ"ב ס"ק ב', והוא מהתוס' במסכת שבת דף קמ"ב ע"א ד"ה ונשדינהו), מותר להרימו עם המוקצה בידי (שו"ע שם.) והטעם, כיון שאין זה טלטול גמור של המוקצה הקילו חכמים במקום צער של הילד. (מ"ב שם.)

אחר, לכן זהו בכלל טלטול מן הצד. וכן פסק המ"ב (סימן ש"ח ס"ק קט"ו). אבל שו"ע הרב (סימן ש"ח סעיף ס'. וכן סובר החיי אדם כלל ס"ז בנשמת אדם ס"ק ו'). חולק ע"ז, וסובר שאין זה בכלל טלטול מן הצד, וטעמו משום שהשימוש בסכין וכדו' בשביל לדחוף איזה דבר אי"ז נחשב כטלטול ע"י דבר אחר, אלא כטלטול ביד עצמה ומאריך אותה ע"י איזה דבר. ואינו דומה לנטילת הצלחת שיש בה פסולת, שאינה נחשבת כהארכת ידו (וכן סובר החזו"א סימן מ"ז אות י"ד, אלא שכותב שם טעם אחר, עיי"ש). ויש לעשות שאלת רב כיצד לנהוג למעשה.

האם מותר להרים ילד המחזיק בידו דבר מוקצה?

ילד המחזיק בידו דבר מוקצה, אסור להרימו כשהמוקצה בידי. (שו"ע סימן ש"ט סעיף א'). אמנם אם הילד חפץ מאד שירימו אותו על הידיים, עד כדי כך שאם לא ירימו אותו זה עלול להזיק לבריאותו, תלוי בזה: שאם הוא מחזיק דבר יקר ערך כגון כסף וכדו', אסור להרימו עד שיעזוב את החפץ

מרכז למודי דעת

מהיום תוכל לשלב למודי הלכה בתוך סדר היום העמוס שלך. הצטרף עוד היום לשעורי ההלכה מבית למודי דעת הנשלחים לאלפי בתים בארץ ובעולם ומביאים את הלומד לרמה גבוהה בידיעת הלכה.

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והיתר, שבת, עירובין, נדה, מקוואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות ברבנות.
- מוכר לשנת שבתון

